

mantiku't- tayr
FERİDÜDDİN ATTAR

ANTİK

MANTIKU'T-TAYR

Feridüddin Attar

ANTİK DÜNYA KLASİKLERİ
Ekim 2017

CELÂL VE AZAMET SAHİBİ ALLAH-U TEALA'NIN VAHDANİYETİ HAKKINDA

Bismillahirrahmanirahim

Canı yaratan ve toprağa can bağışlayıp iman veren temiz yaratıcıya hamdolsun.

O, arşı su üstüne kuran ve topraktan yaratılmışların yaşamlarını rüzgâr üstüne koyandır.

O, gökyüzünü kudretiyle yükseltti, toprağın da en aşağı seviyede olmasına karar verdi.

Birine daimi hareket bağışladı, diğerine ise daimi sükûnet ihsan eyledi.

Gökyüzünü çadır gibi kurup sütunsuz durmasını sağladı, yeryüzünü de kendisine taban kıldı.

Altı günde yedi yıldızı yarattı, iki harfle dokuz feleği meydana getirdi.

Yıldızların mühürlerinden, altından tavla yaptı ve her gece bu tavlada felekle mühür oyununu oynadı.

Can tuzağını değişik şekillere soktu, toprağı can kuşunun peşine saldı.

Denizi emrine tâbi kıldı, dağı kendi korkusuyla perişan etti.

Denizi dudak susuzluğuyla kuruttu, taşı yakuta, kanı da miske dönüştürdü.

Ruhu temiz sûrette O gösterdi, tüm bu işleri bir avuç topraklı mahlûk için O yaptı.

Serkeş aklı, şeriata boyun eğdirdi, bedeni canla ve canı da imanla zinde kıldı.

Dağı komutanlığa yükseltmek için kendisine hem kesicilik hem de bel verdi.

Bazen ateşin üstüne gül desteledi, bazen deniz üstüne köprü kurdu.

Zayıf bir sivrisineği düşmanın başına müsallat etti. Böylece onun başında dört yüz yıl kalmasını sağladı.

Hikmetiyle örümceğe ağ kurmasını öğretti. Bununla âlemin efendisine güven ve huzur ihsan etti.

Karıncanın beline saç teli gibi bir kemer bağladı, sonra Süleyman'ın karşısına çıkardı.

Beni Abbas'ın elbisesini giydirdi, Yasin suresini kendisine vermeden indirdi.

Hakk yolu gören rehberler, zaman zaman bu işin peşi sıra geldi.

Onlar, canlarının, hayretin kendisi olduğunu gördüler. Can yolunu da aciz ve hasretli buldular.

Sen önce Adem'in başına neyin geldiğine bir bak, matemle geçen yılları ona ne yaptı?

Görevi tufana boğmak olan Nuh'a bak, binlerce yıl kâfirlerin elinden ne gördü?

Âşık olmuş İbrahim'e bir bak, mancınık ve ateş kendisine menzil oldu.

Matemli İsmail'e bir bak, nefsi, sevgilinin dağında kurban oldu.

Avare olmuş Yakub'a bak, oğlunun yolunda gözlerini verdi.

Hükümdar olan Yusuf'a bak, köle oldu, kuyuya atıldı ve zindanı gördü.

Sitemkeş Eyyub'a bak, kapının önünde kurtlar ve böcekler içinde kaldı.

Yolunu kaybeden Yunus'a bak, kaç zaman balığın karnında kaldı.

Doğduktan sonra Musa'ya bak, beşiği tabut, dadısı da Firavun oldu.

Zırh ustası Davud'a bak, ciğerinin hararetiyle demiri muma çevirdi.

Padişah Süleyman'a bak, mülkünden yeller esti, devler mülkünün yerine gelip kondu.

Gönlü aşk semasına gelen Zekeriya'ya bak, başına testere dayanmasına rağmen ses çıkarmadı sustu.

Sonra Yahya'ya bak, halkın gözü önünde perişan bir vaziyette başı mum gibi kesilip leğene konuldu.

Bir de İsa'ya bak, kaç defa Yahudilerin elinden darağacından kaçtı.

Peygamberlerin serverine bak, kâfirlerin ellerinden ne eziyetler ne çileler gördü.

Sen bu risaletin kolay olduğunu mu sanıyorsun? Bu yolda verilecek en az şey "can"dır.

Artık ne söyleyeyim, söyleyecek sözüm kalmadı, dalından gül kopardığım dalda gül kalmadı.

Hayret tüm bedenimi kapladı. Ben çaresizlikten başka çare bilmiyorum.

Ey Rabbim! Akıl, Sen'in yolunda süt emen çocuk gibi oldu, ihtiyar akıl Sen'i arama yolunda kayboldu.

Ben nasıl böyle yüce bir Zat'a kavuşabilirim? Benim her türlü tasavvurumdan münezzeh olan Zat'a nasıl erişebilirim?

Sen ne ilme sığarsın, ne âyân olursun, ne kârdan kâr edersin, ne zarardan zarar görürsün.

Sana Musa'dan ne bir yarar erişir ne de Firavun'dan bir zarar.

Ey Allah'ım! Sen'den başka sınırı olmayan kim var ki? Hadsiz ve sınırsız olan Sen'sin, Sen'den başka ne var ki?

Şüphesiz Sen'den başka hiçbir şey hadsiz ve sınırsız değildir, eğer böyle olmasaydın vahdaniyetin olmazdı.

Ey Allah'ım! Varlık âlemi hayretler içinde kalmış, Sen ise perdenin ardında gizli kalmışsın.

Perdeyi kenara çek, canımı yakma, bundan fazla perdenin ardında kalıp canıma ateş salma.

Aniden hayret denizinde kayboldum, beni bütün bu avareliğimden Sen kurtar.

Dalgalı denizin ortasında kalakalmışım, perdenin içine giremeyip dışarıda kalmışım.

Kulunu bu mahrem olmayan denizden çıkar, Sen beni içine attın, Sen çıkar.

Nefsim, beni baştan aşağı hükmü altına aldı, eğer elimi tutmazsan vay halime.

Canım beyhude ve boş işlerle kirlendi, benim artık kirliliğe dayanacak takatim kalmadı.

Ya beni bu kirlilikten temizleyip arındır, ya da kanımı akıtıp toprağa göm.

Yaratılanlar Sen'den korkuyorlar ben ise kendimden korkuyorum, çünkü Sen'den iyilik kendimden kötülük gördüm.

Toprak üzerinde yürüyen bir ölüyüm ben. Ey can bağışlayan Allah'ım! Canımı zinde kıl.

Müminin ve kâfirin eli kana bulanmış, hepsi ya avare olmuş ya şaşırıp kalmış.

Eğer çağırırsan bu avareliğin sonu olur, eğer kovarsan bu avareliğin başlangıcı olur.

Ey padişahım! Gönlüm kan içinde, tepeden tırnağa felek gibi şaşkınım.

Demiş ki: "Ben gece gündüz sizinleyim." Bu yüzden bir nefes bile olsun talepten el çekme.

Biz birbirimizle öylesine komşuyuz ki Sen güneş gibisin, bizler ise gölge.

Ey sermayesizlere bağışta bulunan Allah'ım! Ne olur komşularının hakkını gözetiversen!

Dertli bir gönöl ve yakınan bir canla doluyum, iştiyakından bulut gibi gözyaşı yağdırıyorum.

Yakınmamı söyleyeyim, kaybolmuşum, kiminle arayayım Sen'i?

Yolumu kaybetmiş olarak geldim, benim yol gösterenim ol. Her ne kadar dergâhına zamansız geldiysem de bana devlet ver.

Dergâhına varan herkes devlet sahibi oldu, Sen'den kaybolup kendisinden bîzar oldu.

Ümitsiz değilim kararsızım, ola ki yüz binlerin içinde bana da nazar edersin.

Haydutun biri zavallı biriyle karşılaştı, ellerini bağlayıp evine götürdü.

Zavallının boynunu vurmak için kılıcını almaya gitti, o saatte haydutun karısı zavallı adama bir parça ekmek verdi.

O an haydut kılıcıyla çıka geldi, elini bağladığı o adamın elinde bir parça ekmeğin olduğunu gördü.

Zavallıya dedi ki: "Ey kimsesiz sana bu ekmeği kim verdi?" Adam da dedi ki: "Bu ekmeği karın verdi."

Haydut bu cevabı işittiği zaman: "Seni öldürmek artık bize haram oldu.

Çünkü biz ekmeğimizi yiyen insanı kılıçla öldürmek için, elimizi uzatmayız.

Biz ekmeğimizi yiyenden canımızı esirgemezken, nasıl olur da kılıçla kanını akıtabiliriz" dedi.

Ey yaratıcı Rabbim! Dünyaya geldiğim günden beri, hep senin sofranda yemeğimi yedim.

Eğer biri, başkasının sofrasında ekmek yerse, sofrsa sahibinin ona hakkı geçer.

Sen yüz binlerce cömertlik denizinin sahibisin, Sen'in ekmeğini çok yedim, hakkın var boynumda.

Ey âlemlerin Rabbi! Acizim, kanlar içinde karada gemi yürüt-müşüm.

Elimden tutup feryadıma yetiş, ne zamandan beri pişmanlığımdan dolayı elim sinek gibi başımın üstünde.

Ey günahları başışlayan ve özür dilemeyi öğreten Allah'ım! Yüz defa yandım, yanmamı istemenin sebebi nedir?

Sana karşı mahcubiyetimden kanım coştı, çok namertlik yaptım, bunları Sen ört.

Ben gaffetimden yüzlerce günah işledim, Sen bu günahlarıma karşılık yüzlerce rahmet ihsan eyle.

Ey padişahım! Sen miskin olan bana bir bak, eğer bugüne ka-dar benden kötü şeyler gördüysen onlara teveccüh etme, bugünkü halimi gör.

Bilmeden hata ettiğim için beni başışla, dertli gönlüm ve canım için beni affet.

Eğer gözlerim aşikâr ağlamıyorsa, canım Sen'in şevkinden zari zari ağlamada.

Ey yaratıcı Rabbim! İyi ve kötü her ne yapmışsam kendime yap-mışım.

Himmetsizliklerimi affet! Hümmetsizliklerimi yok et!

İsa'nın yanında bir iğnenin olduğunu gördü, kuşkusuz o, bu iğneyle elbiselerini dikiyordu.

Laleden kılıcı kana boyadı, Gülşen ve Nilüfer'i duman etti.

Parça parça toprağı kana buladı, ta ki sonunda akik ve la'l kendisinden dışarı çıktı.

Güneş ve ay gece gündüz secdesini yerine getirmede, alınlarını yolundaki toprağı koymada.

Simalarında secde nişaneleri vardır, secdesi olmayanın simasında ne zaman secde nişanesi oldu ki!

Gündüz ferahlığından beyazlar açtı, gece sıkıntısından siyahlara büründü.

Papağan'a altından bir gerdanlık yaptılar, Hüdhüd'ü yol gösterici ulak yaptılar.

Kâinat Kuşu, yolunda kanat çırpmakta, kapısının önündeki halka gibi asılı durmada.

Feleği gece gündüz çevirmede, geceyi götürüp gündüzü getirmede ve rızıkları vermede.

Balçığa üfürürse Adem olur, bütün âlemi köpikle dumandan meydana getirir.

Kâh bir köpeğı dergâhına kabul eder, kâh bir kediyle Hakk yolu gösterir.

Köpeğı o adamla dost kıldığında, aslan yürekli olmayı köpeğı nispet verir.

O, feleğın yükseklerde olmasını kararlaştırandır, güneşin yuvarlaklığını da felek sofrasına yerleştirendir.

Süleyman'a asayı verir, karıncaya ise konuşmayı bilme hünerini öğretir.

Asadan ejderhayı çıkarır, tandırdan tufanı meydana getirir.

Feleğı dairevi serkeş yapar, hilalinden olan nalı da ateşin üstüne koyar.

Dişi deveyi taşın içinden çıkarır. Sarı buzağı inlemesinden halka tanıtır.

Kışta un gümüşünü bağışlar, hazanda ise ağaç dallarından sarı altını döker.

Eğer biri kanlı oku saklarsa, o oktan kanlı gonca yeşertir.

Yaseminin başına dört yapraklı tacı koyar, lalenin başına kırmızı külâh yerleştirir.

Kâh nergisin başına altın taç koyar, kâh gecenin nemiyle o taca inciler bezer.

Aklın işten düşmesi, canın hayatını elden vermesi O'ndandır. Hareketli sema ve sakin zemin O'ndandır.

O'nun takdiriyle dağ, taş gibi oldu. Deniz O'na karşı olan mahcubiyetinden mavilere büründü.

Hem yeryüzü toprak başına sala kalmış hem felek kapı üstündeki halka gibi kalmış.

Onun için sekiz cennet bir eşiktir, yedi cehennem ise bir yalımdır.

Cümle âlem tevhidinden gark olmuş, gark olmak ne ki mutlak sihre kapılmış.

Yeryüzünden gökyüzüne kadar her zerre O'nun yüce zatına şahittir.

Yeryüzünün alçaklığı ve feleğin yüksekliği, O'nun vahdaniyetine ayrı ayrı şahitler olarak yeter.

Rüzgârı, toprağı, ateşi ve kanı yarattı, sırrını bunlarla aşikâr kıldı.

Kırk sabah toprağımızı yoğurup balçık yaptı, sonra ruhu bu balçığın içinde huzura kavuşturdu.

Ruh bedene girdiğinde beden çabucak canlandı, sonra kendisine akıl verildi de bununla görür oldu.

Aklın görme kuvvesine sahip olduğunu görünce her şeyi tanıması için kendisine ilim verildi.

Tanıma fiili gerçekleşince akıl acizliğini ikrar etti, hayretlere gark olup işe koyuldu.

İster düşman olsun ister dost, herkesin boynu O'nun yükü ve minneti altındadır.

Hikmeti herkese yük olarak verir, ne şaşılacak şey ki yine de herkesin koruyucusu O olur.

Öncelikle dağı yeryüzüne çiviletti, sonra da yeryüzünü deniz suyuyla yıkadı.

Yeryüzü öküzün sırtında dosdoğru durdu, öküz de balığın sırtında durdu, balık da havada muallâkta durdu.

Öyleyse herkes neyin üstünde, hiçin üstünde, hiçin anlamı hiçtir yani tüm bunlar sadece bir hiçtir.

O padişahın yaratma sıfatı hakkında düşün, tüm bu şeyleri bir hiçin üstünde kurup korumakta ve gözetlemekte.

Madem ki her şey bir hiç üzerine bina edilmiş, öyleyse her şeyin bir hiç olduğunda şüphe yoktur.

Cüz ve küll onun pak zatının burhanıdır. Yer ve gök onun bir avuçluk malıdır.

Arşın suyun üstünde, âlemin de hava üstünde olmasını bırak, çünkü tüm varlık âlemi sadece O'dur.

Arş ve âlem bir tılsımdan ibarettir. O vardır yeter, varlıklar da isimden başka bir şey değildir.

Bak bu âleme, bu âlem de O'dur, O'ndan başka bir şey yoktur varsa da sadece O vardır.

Her şey bir zattır ama sıfatlara bezenmiştir, her şey bir harftir ama ibareler farklıdır.

Er, yüz farklı elbisenin içinde bile görse padişahı tanımalı.

Böyle biri onun kim olduğunu bilir yanılmaz, zira her şey O'dur dolayısıyla yanılmanın anlamı olmaz.

Yanılmak yolunu şaşırmanın işidir, çünkü yanılmak boş işlerle uğraşan insanın tasavvurudur.

Heyhat ki! Hiç kimsenin O'nu görmeye takati yoktur, güneş gibi her tarafı kaplamıştır, gözler ise O'na karşı kördür.

Eğer O'nu göremezsen aklını kaybedersin. Görsen de herkesi O olarak görür bu defa kendini kaybedersin.

Herkes hayretten eteklerini tutmuş, O'ndan uzak olmalarına rağmen O'nunla hem dem olmuş.

Ey aşıkârlığının şiddetinden görünmeyen, her şey Sen'sin, Sen'den başka bir şey yoktur.

Can bedende gizlidir Sen ise canda gizlisin. Ey gizlilerin gizlisi! Ey canların canı!

Ey her şeyden ve herkesten önce var olan! Bütün âlemi kendisinden gören ve kendisini herkesten bilen.

Damın muhafızla, kapın da bekçiyle doluyken kim Sana gelmek için yol bulabilir.

Akıl ve can zatının etrafına bile yaklaşamaz, sıfatlarından da hiç kimse haberdar olamaz.

Candaki gizli hazine Sen'sin, can ve bedenden de aşikâr olan yalnızca Sen'sin.

Cümle âlem künhüne ermekten acizdir, nebiler bile yolunun toprağı uğruna can verirler.

Gerçi akıl Sen'den ve vücudundan bir nişane bulmuştur, lakin künhüne asla erişmek olmaz.

Tüm varlık âleminde ebedi olan Sen'sin, bütün elleri ve kolları bağlayan Sen'sin.

Ey Allah'ım! Canın içi ve dışı Sen'sin, ama yine de her ne söylersem o değilsin.

Ey Allah'ım! Sonunda Sen'in yolunda kendisini kaybedecek olan akıl, Sen'in dergâhında avare olmuş.

Cümle âlemi Sen'inle ayan görmeme rağmen âlemde Sen'den bir nişan göremiyorum.

Herkes Sen'in için bir nişan verdi, oysa Sen'in nişanın yok, ey sırların âlimi!

Gerçi felek Sen'i görebilmek için bunca göz açtı, ama Sen'in yolunda bir zerre toz bile göremedi.

Yeryüzü Sen'in derdinden topraklarını başına saçtı ama senin tozunu bile göremedi.

Güneş Sen'in şevkinden divane oldu, her gece yüzünü kara balçıklara bulamada.

Ay da sevginle yanıp incelmış; her ay hayretinden dolayı siperini terk etmiş.

Deniz aşkıyla coşup köpürdü, etekleri ıslak lakin dudakları kupkuru kalmış.

Dağ yüzlerce zorlu geçidiyle, ayaklarından beline kadar çamura saplanmış.

Ateş Sen'in şevkinden ateş olmuş, aşkından dolayı bu şekilde serkeş olmuş.

Rüzgâr Sen'siz perişan olmuş, avucuna toprak alıp poyraz almaya koyulmuş.

Suyun ciğerinde su kalmamış, Sana olan iştihakından suyu başından aşmış.

Toprak Sen'in mahallende aciz kaldı ve aczinden başına toprak saçtı.

Ne kadar anlatayım, Sen sıfatlara sığmazsın. Ne yapayım Sen'in hakkındaki hakiki marifete sahip değilim.

Ey gönül! Eğer Hakk'ın talibiysen O'nun yolunda yürü, önüne ve arkana bakıp bilerek yürü.

Hakk yolunun sâliklerine bir bak, hep birlikte peşi sıra dergâha gelmişler.

Her zerrede bir dergâh vardır, dolayısıyla kendisine ulaşmak için her zerrede bir yol vardır.

Sen hangi yoldan gideceğini nereden bileceksin ki? O dergâha nasıl varacağını nereden bileceksin ki?

O'nu açıkça aramaya koyulduğun zaman gizlenir, gizlice aramaya başladığın zaman ayan olur.

Açıktaki ararsan o an gizli olur, gizlice aradığın zaman da ayan olur.

Hem açıkça ve hem de gizlice aradığın zaman her ikisinin dışında olur.

Sen hiçbir şeyi kaybetmemişsin, bir şey arama, her ne söylersen o değil, dolayısıyla onun için hiçbir şey söyleme.

Söylediğin ve bildiğin şey aslında sensin. Kendini tanı, çünkü sen söylediğin ve bildiğin şeylerden yüzlerce defa daha üstünsün.

Sen O'nu, O'nunla tanı kendinle değil, O'na gidilecek yolun kılavuzu O'ndan gelir akıldan gelmez.

O'nu vafedenler hakkıyla O'nu vafedemezler. O her erin ve namerdin vafedebileceği biri değildir.

İnsanın O'nun hakkındaki bilgisi acziyetiyle yoldaştır. Çünkü zatı ne şerhlere sığar ve ne de vafedilir.

Halkın O'na dair bilgisi zandan başka bir şey değildir. Bu yüzden O'ndan haber vermek imkânsızdandır.

İnsanlar ister kendisi hakkında iyi konuşsunlar isterse kötü konuşsunlar, her ne söylemişlerse kendilerine dair söylemişlerdir.

O, ilimden üstün, ayandan ötedir. Zira kendi kutsiyetinden nişanesizdir.

Hiç kimse O'ndan nişansızlıktan başka nişan bulamadı, can feda etmekten başka yol bulamadı.

İnsan ister kendinde olsun ister kendinde olmasın, O'nun hakkındaki bilgiden nasibi yoktur.

Her iki âlemde de zerre zerre O'nu arasan ve bulduğunu sansan, bildiğin hiçbir şey O değildir. Çünkü o şey sadece senin tasavvurundur.

İdrak yetisi O'nun zatını derk edemez, O'nun olduğu o yere kimin canı varabilir ki?

O yüz binlerce mertebe candan yücedir, her ne söylersem O yine de ondan yücedir.

Akıl O'nun sevdasından hayran olup kaldı, canın acziyetinden dolayı parmakları ağzında kaldı.

Aklın kavuşma hazinesinde nasibi yoktur, aklın olduğu yerde de temiz can yoktur.

Can nedir? O'nun dergâhına giden yolda avare olmuş biri, gönlü perişan kan içinde kalmış biri.

Ey Hakk bilir! O'nun hakkında bu kadar kıyas ehli olma, zira O kıyasla tanınılacak biri değildir.

O'nun celalinden akıl ve can kendilerini kaybetmişlerdir. Akıl şaşkın kalmış can ise hayretlere gark olmuş.

Enbiyalardan ve resullerden hiç kimse o küllün bir cüzzünü bile elde edemedi.

Bu yüzden herkes aciz kalıp toprağa kapandı ve “Biz Seni hakkıyla tanımıyoruz,” hitabıyla ilahi dergâha geldi.

Ben kimim ki tanıma kelimesini ağzıma alıyorum, O'nu O'ndan başkasıyla meşgul olmayan kimse tanımaz.

Madem ki her iki âlemde de ondan başkası yok, öyleyse kiminle meşgul olunur ki? Zira bunlar heves ve boş bir sevdadan başka bir şey değildir.

Dalgalı bir inci denizi vardır, sen bu sözü anlamazsın o yüzden altıyı at beşi yürüt.

Bu denizi ve inciyi bulamayan kimse, “la” oldu ne “ila”yı buldu, ne “illallah”ı.

Vasfedilen şey nasıl olur da O olabilir? Çünkü O'nun anlatılıp tanıtılması kolay değildir.

O deme çünkü O işaretlere sığmaz, O'nun hakkında konuşma çünkü O ibaret ve kelimelerle beyan edilemez.

O'nun vücuduna ne işaret edilebilir ne de anlatılabilir. Hiç kimse O'nun hakkındaki bilgiye ve nişaneye sahip değildir.

Senin için kemal O'ndan fani olmaktır. Yani sen kendi enaniyetinden kurtulup yok olduğun zaman O'na kavuşursun.

Sen O'ndan fani ol, hululün anlamı budur yoksa fani olma hakkında konuşmak gereksiz ve boştur.

Bir olma yolunda yürü ve ikilikten uzaklaş. Bir gönül, bir kible ve bir yön sahibi ol.

Ey halifenin oğlu bilgisiz adam! Sen de maarifet sahip olmakta babanla aynı sıfatları paylaş.

O, yokluktan varlık âlemine her neyi getirdiyse o şey kendisi karşısında secdeye kapandı.

Adem'in yaratılma sırası geldiği zaman onu gayretinden dolayı yüzlerce perdenin ardında sakladı.

Adem'e dedi ki: "Ey Adem sen ihsan denizi ol ve tüm secde edenlerin secde edileni ol."

O'na sadece biri secde etmedi, o da kovulan ve sırrı anlayamayan lanetlilerden oldu.

Lanetlenmekten dolayı yüzü kararınca dedi ki: "Ey muhtaç olmayan! Beni utandırma ve işlerimi düzene koy."

Hakk Teala ona dedi ki: "Ey yolun melunu! Adem hem halifedir hem de padişah."

Sen bugün gururundan dolayı ona isteğin kadar sinirlen, yanında bundan dolayı üzerlik otu gibi yanıp kavrulacaksın.

Can cisimde yer aldığı zaman cüz, Küll oldu. Hiç kimse bundan daha acayip bir tılsım yapamaz.